

Colecția: **SECOLUL XX – 20 DE MISTERE ESENȚIALE**

Coperta: Stelian BIGAN

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

VAN ERIKSSON, JAKOB

Seducția, sexul și social media – armele secrete ale armatelor moderne /

Jacob van Eriksson ; versiune în lb. română: prof. Florin Ștefănescu ; documentare suplimentară, bibliografie selectivă și analiza comparativă

a surselor: Lucia Boian. - București : Integral, 2019

Conține bibliografie

ISBN 978-606-992-288-0

I. Ștefănescu, Florin (trad.)

II. Boian, Lucia (ed. șt.)

94

© INTEGRAL, 2019

Editor: Costel POSTOLACHE

Tehnoredactor: Stelian BIGAN

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

ISBN 978-606-992-288-0

Jacob Van Eriksson

Seducția, sexul și social media armele secrete ale armatelor moderne

Versiune în limba română:

Prof. FLORIN ȘTEFĂNESCU

Documentare suplimentară, bibliografie selectivă
și analiza comparativă a surselor:

LUCIA BOIAN

INTEGRAL

Sumar

**„Printese, târfe, îndrăgostite, aventuriere”?
Mata Hari și corespondenta sa româncă –
poveștile în care frumusețea sarclasează
spionajul convențional / 7**

**Josephine Baker – un trup perfect
în sprijinul Rezistenței Franceze / 33**

**O Mata Hari a celui de-Al Doilea
Război Mondial și alte spioane
seducătoare / 37**

Coco Chanel „în pat cu dușmanul” / 53

**Helen O’Brien, „Eve’s Club”
și Christine Keeler – amanta fatală
a Ministrului Apărării britanic
și a atașatului militar sovietic / 55**

**Veturia Goga, „privighetoarea
lui Hitler” / 63**

**„Dadaia” Elena Lupescu –
spioana regală cu cont în Elveția
deschis de Abwehr-ul lui Canaris / 69**

**Vera Atkins și complicata poveste
a șefei serviciului secret britanic în timpul
celui de-Al Doilea Război Mondial / 75**

**Mata Hari din Caraibe:
spioana trimisă de CIA ca să-l lichideze
pe Castro s-a îndrăgostit
de „Dragul de Fidel” / 107**

**Social media, noua armă
a războiului contemporan / 111**

Bibliografie selectivă / 131

„Prințese, târfe, îndrăgostite, aventuriere”?

**Mata Hari și corespondenta sa
româncă – poveștile în care
frumusețea surclasează
spionajul convențional**

Mata Hari a fost numele de scenă a Margarethei Geertruida Zelle (7 august 1876, Leeuwarden, Țările de Jos – 15 octombrie 1917, Vincennes, Franța). S-a căsătorit la vârsta de 18 ani cu Campbell MacLeod, un ofițer olandez de origine engleză. După divorț, însă, și-a ales un pseudonim artistic și s-a făcut cunoscută în Europa, în timpul Primului Război Mondial, ca dansatoare, curtezană și spioană în serviciul Germaniei și, apoi/ concomitent (?), al Franței. Acuzată de spionaj, a fost judecată de un tribunal militar francez, condamnată la moarte și executată

de către un pluton de execuție în ziua de 15 octombrie 1917. Un detaliu semnificativ: ființă extrem de cochetă, Mata Hari și-a dat jos haina de blană în fața plutonului, dezvăluind destul de mult din nurii săi, înainte să fie executată.

Biografia ei nu este deloc una lineară. Viața lui Mata Hari a pendulat între dansatoare exotică, curtezană și spioană. Dincolo de imaginea unui erotism exotic, femeia din spatele acestui nume de scenă a avut întotdeauna ceva de ascuns...

Margaretha a avut trei frați. Tatăl lor deținea un magazin, iar afacerile sale erau încununate de succes, investind în industria petrolului. Astfel, până la vârsta de 13 ani, ea învață doar în școli private. Cu toate acestea, afacerea tatălui său dă faliment în 1889, iar părinții divorțează. Mama ei moare în 1891, iar tatăl se recăsătorește trei ani mai târziu în Amsterdam. Margaretha se mută, după aceea, cu nașul ei. La vârsta de 14 ani este înscrisă la școala unei mânăstiri pentru a deprinde bunele maniere. Fiind implicată într-un scandal, doi ani mai târziu este exmatriculată. Peste alți doi ani se căsătorește cu Campbell MacLeod, un vârstnic ofițer scoțian din armata olandeză. Căsnicia nu are încă de la început niciun viitor, dar durează totuși șapte ani. În 1903, Margaretha se mută la Paris și lucrează ca dansatoare profesionistă sub numele de Lady MacLeod. În curând, totuși, își schimbă numele de scenă în Mata Hari. Meseeria ei de bază este, în acea perioadă, cea de dansatoare orientală la un circ. În jurul numelui Mata Hari construiește și o poveste tragică, ea istorisind că era fiica unei femei din India care a murit când a născut-o. Iar numele său ar fi însemnat „ivirea zorilor”. Cariera ei cunoaște un succes important, dansul său

implicând nuditatea. Ea este considerată până astăzi una dintre inventatoarele strip-tease-ului. În afara scenei, fascinată de uniforme, ea acceptă să fie amanta unor ofițeri. Reîntoarsă la Paris în 1915, după o lungă ședere la Berlin, în plin război mondial, este acuzată de spionaj în favoarea Germaniei. Dorind să-și demonstreze nevinovăția, se oferă să spioneze în favoarea Franței. Rămâne un mister felul în care ea și-a desfășurat activitatea de spion, însă, se pare că finalmente ajunsese să acționeze pentru ambele părți și evident, să fie plătită de acestea. Pe 12 februarie 1917, Mata Hari este arestată la Paris, chiar dacă nu existau dovezi certe în favoarea acuzațiilor. Este acuzată de înaltă trădare și condamnată la moarte, deși și-a susținut tot timpul nevinovăția. Sentința avea să fie dusă la îndeplinire de un pluton format din 12 oameni. Legenda execuției spune că a fost adusă în fața plutonului îmbrăcată în cele mai scumpe haine ale sale, iar înainte ca plutonul să tragă s-ar fi dezbrăcat de ele.

Cea dintâi Frumoasă care a trădat încrederea unui bărbat a fost Eva. Ce a urmat, ar putea spune misoginii, nu este decât o serie lungă de repetiții cu variațiuni, cu scheme tactice diferite, dar cu concluzii asemănătoare, ale primei înșelăciuni, scrie Daniel Nicolescu. Din dragoste pentru Tezeu, Ariadna uită că este fiica lui Minos și sora Minotaurului (nu-i vorba, „Tezeu răzbună cu vârf și îndesat neamul bărbătesc, abandonând-o pe cea care-i întinsese firul izbăvirii și restituind trădării fibra ei cea mai otrăvită: nesimțirea”). Dalila îl trădează pe Samson de dragul banilor oferiți de prinții filistini, iar vestala Tarpeia, fiica lui Sempronius Tarpeius, numită de Romulus guverna-toare a Capitolului, își trădează concetățenii – în schimbul unei

promisiuni de mariaj cu alesul viselor ei, Sabinus Titus Tatius –, înlesnindu-le sabinilor pătrunderea în Roma. Reale (vezi, bunăoară, Catherine von Wattenwil, aristocrata plătită cu bani grei de Ludovic al XIV-lea) sau fictive (să ne gândim la maestra absolută a lipsei de scrupule, agenta dublă Milady de Winter, din romanul lui Alexandre Dumas, *Cei trei muschetari*), de parte în timp, precum grațiile evocate mai înainte, sau mai aproape de noi (să ne gândim doar la Christine Keeler, dansatoare și topmodel, care a fost, în același timp, amanta lui Evgheni Ivanov, secretar al amabasadei URSS la Londra, și a ministrului britanic John Profumo, provocând demiterea acestuia din urmă), femeile-spion care trădează în așternuturi, umplu scena istoriei și literaturii, făcând culisele acesteia dezolant de neîncăpătoare.

Se pare, însă, că faima cea mai strălucitoare de agentă dublă („prințesă, curvă, îndrăgostită, aventurieră”, ca să folosim caracterizarea pe care i-a făcut-o Phillipe Collas, unul dintre cei mai devotați și, după cum o să vedeți, direct implicați biografi ai săi) a avut-o Mata Hari, personaj intrat, la începutul secolului trecut, din istorie direct în mit, grație unor alte legendare figuri feminine – Greta Garbo, Marlene Dietrich, Jeanne Moreau, Sylvia Kristel sau Maruschka Detmers –, care i-au împrumutat propria lor personalitate pe scenă, pe marele ecran sau la televiziune. Nu în ultimul rând și datorită numeroaselor biografii, romanțate sau cu profil istoric, care i-au fost dedicate în decursul vremii. Deși concluziile acestora au fost adesea contradictorii, uneori chiar la modul flagrant (Mata Hari a fost fie spioană fără să vrea, fie agent subtil și ticălos, fie o simplă îndrăgostită de viață), cam toate încep așa: „Mata Hari, pe numele ei adevărat

Margaretha Geertruida Zelle, s-a născut în 1876, ca fiică a unui pălărier cu dare de mână din Leeuwarden, Olanda. Numită de apropiați *M'greet*, fata este isteată brici, are un trup zvelt și plin de nuri și o nuanță a tenului care îi face pe mulți să o creadă eurasiatică”. Precocitatea și-a afirmat-o însă nu în domeniul inteligenței, ci în cel al sex-appeal-ului: intrată în noiembrie 1892 la Școala Normală din Leyden, este dată afară din pricina unei „relații nepotrivite” cu directorul instituției. Mutată la Haga, unde trăiește sub acoperișul unui unchi (care îi era și naș, se pare), Margaretha răspunde, în 1895, anunțului matrimonial făcut de un căpitan de marină al Armatei Regale din Indii, Rudolph MacLeod, alias John. În același an, relația celor doi (el are cu 19 ani mai mult decât ea) este oficializată, iar în 1897 li se naște un copil, Norman John. La scurt timp după aceea, cuplul pleacă la Toempong, în Indiile Olandeze, la vest de Java, unde tânăra și apetisanta soție și mămică se lasă amestecată de misterele Orientului Îndepărtat, de dansurile balineze și de ispitele libertinajului. În 1902, cei doi se întorc în Olanda și, doar cinci luni mai târziu, cât se poate de previzibil, divorțează. În 1903, tânăra în vârstă de 23 de ani se afla deja la Paris, unde începe să-și etaleze farmecul în calitate de dansatoare exotică, sub identitatea provizorie a unei „prințese” javaneze numite Lady MacLeod. Tot ca „Prințesa din Java”, dar sub numele de Mata Hari („Ochiul Aurorei”, în dialect javanez), ea dă o reprezentare incitantă într-o sală privată a Muzeului de Studii Orientale din Paris, pentru care este comisionată în seara de 13 martie 1905 de către bogatul neguțator și mecena Emile Guimet. Show-ul se dorește a fi un tablou vibrant reprezentându-l pe Shiva cel cu

șase brațe în timp ce primește omagiul exaltat al unei întregi trupe de prințese. Cortegiul de frumuseți orientale este condus de însăși Mata Hari, îmbrăcată cu un tulburător costum colant de culoarea pielii, din care se revarsă aurării și jad. Sala este în delir, iar Colette, celebra scriitoare, notează cu aer de expertă: „Aproape că nu dansa, dar știa să se dezbrace progresiv și să-și miște învăluitor trupul smead, subțiratic și mândru...”. Spectacolul cunoaște un mare succes, iar trupa formată ad-hoc se permanentizează și este invitată – pentru reprezentații bine plătite (plus bonusuri de la admiratori, după spectacole!) – la Madrid, Monte Carlo, Haga, Viena și Cairo. În fața jurnaliștilor de pretutindeni, care efectiv o asaltează, Mata Hari este mai degabă actriță decât dansatoare. Tânăra care ar fi devenit institutoare dacă nu s-ar fi culcat în fragedă adolescență cu directorul Școlii Normale își construise deja o legendă exotică: „M-am născut în Java, în mijlocul vegetației tropicale. Din cea mai fragedă copilărie, am fost inițiată de preoți în legătură cu semnificația profundă a acestor dansuri, care, acolo, constituie un adevărat cult”. Treptat, însă, notorietatea de dansatoare îi este eclipsată coregrafic de numeroasele rivale pe care succesul ei răsunător le-a inspirat, așa că tânăra începe să ducă o viață mondenă fierbinte, de muză generos remunerată de admiratorii de sex masculin, pe parcursul căreia colecționează puzderie de binefăcători și amănți.

Dar, după ce îl întâlnește pe șeful poliției berlineze și îi devine amantă, acesta o incită să-și continue activitățile de curtezana și o împinge, se pare, în brațele multor oameni politici, personalități ale armatei și ale corpului diplomatic. Ca urmare

a numeroaselor confesiuni de alcov care i se șoptesc în momente fierbinți, pasionale, Margaretha acceptă să-și înceapă cariera ca spion în serviciile germane sub indicativul H21. Atunci când puterile europene intră în război, în august 1914, Mata Hari, care vorbește curent câteva limbi străine, călătorește de la un capăt la altul al Europei, iar în Paris trăiește pe picior mare la Grand Hôtel, unde se înghesuie ofițerii superiori cu uniforme lor strălucitoare. Fatalitate, Mata Hari „La Belle” se îndrăgostește lulea spre sfârșitul anului 1916 de un june căpitan rus aflat în serviciul Franței, Vadime de Massloff. Acesta are doar 21 de ani și îi amintește, fără doar și poate, de fiul ei, mort la o vârstă fragedă. Rănit și internat într-un spital de campanie lângă Vittel, frumosul militar rus o atrage irezistibil, până-ntr-atât încât, pentru a-i putea face o vizită la infirmerie, ea acceptă să-l spioneze pe Kronprinz (Prințul Moștenitor al Germaniei, pe care avusese ocazia să-l cunoască intim la Berlin), desigur, și în schimbul unei retribuții considerabile. Cel care va juca rolul de ofițer de legătură („Bestia”, cum îi vor spune anumiți biografi ai Frumoasei) este căpitanul francez de contrainformații Ladoux. Mai mult sau mai puțin naiva hetairă descinde în Spania (țară neutră în timpul acestui conflict) ca să poată ajunge mai apoi pe căi ocolite la fruntariile Imperiului German. Aflată într-o escală la Falmouth, Mata Hari este capturată de Intelligence Service, dar asupra ei, în ciuda unui interogatoriu foarte sever, nu pot fi găsite probe incriminatorii și nu i se pot smulge declarații compromițătoare. Reîntoarsă la Madrid, pentru că drumul spre Germania devenise mult prea periculos, îl seduce pe atașatul militar german în Spania, maiorul Kalle, care trimite

spre Berlin mai multe telegrame (interceptate de Aliți) în care semnalează faptul că „agentul H21 a fost deosebit de util”. Ca să-și poată întâlni alesul, curtezana înamorată revine în Franța, unde, pe 13 ianuarie, este arestată de către căpitanul Bouchardon, la hotelul Elysée Palace. Ieșind din baie goală, exotica Mata Hari se îmbracă în grabă și le întinde gardienilor veniți s-o ridice o grămadă de trufe de ciocolată (intruabile la vreme de război), aflate într-o cască militară germană folosită pe post de provocatoare bombonieră. Pe 24 iulie 1917, este judecată într-un proces cu ușile închise, în fața celui de-Al Treilea Consiliu Militar de la Palatul de Justiție din Paris. Apărătorul ei, magistrul Clunet (și el un fost amant), este un reputat expert în materie de drept internațional, dar, din nefericire, este prea puțin familiarizat cu manevrele unei curți criminalistice. Printre martorii acuzării, figurează – surprinzător sau nu – chiar și iubitul ei, Vadim de Massloff. Curtea, prezidată de locotenent-colonelul Somprou, o declară pe Mata Hari vinovată de colaborare cu dușmanul și o condamnă la moarte. Raymond Poincaré, președintele Republicii Franceze, îi refuză cererea de grațiere.

Margaretha Geertruida Zelle a rămas, în continuare, unul dintre cele mai controversate personaje ale istoriei veacului XX. Aflată în serviciul Kaiserului (de la care primise, se pare, niște sume fabuloase), cu aere ademenitoare de vampă și porniri de bravură și ingeniozitate *à la* James Bond, frumoasa „H21” a fost, potrivit ultimelor dezvăluiri documentare, făcute pe baza cercetării arhivelor serviciului de informații britanic MI5, nu atât un dublu agent secret, cât o dublă victimă. În primul rând

a contraspionajului francez, care, în anul 1917, a lăsat să se creadă că ar fi pus mâna pe un mare dușman al Patriei, iar în al doilea rând a contraspionajului german, care a predat-o adversarilor ca măsură punitivă pentru faptul că trecuse în serviciul Parisului (din motive cât se poate de puțin politice). În fond, o femeie pasională, cu purtări scandaloase, asediată de propriile drame (abandonată de amant, hăituită de un judecător necruțător), dar dâră și demnă în fața morții, precum Fecioara din Orléans. „Dacă va fi să mă prăbușesc, o voi face cu un surâs de profund dispreț!” Acestea au fost, într-una dintre variantele consemnate de presa epocii, vorbele de avertisment ale celei care, în momentul execuției, a refuzat să fie legată la ochi cu tradiționala bandă de culoare neagră. 11 gloanțe și o lovitură de grație (asigurată de un ofițer cinic de cavalerie) au ostit setea de sânge a populației învrăjbite de presa de scandal.

Puținii martori ai evenimentului funest au declarat că femeia a apărut îmbrăcată cu cele mai bune haine din garderoba ei luxoasă, aruncând ochiade provocatoare deopotrivă avocatului care o însoțea și preotului care trebuia să asiste la execuție. Calmul său era unul neobișnuit pentru astfel de momente, fapt ce a alimentat o legendă care va face înconjurul lumii în cel mai scurt timp. Se pare că un influent admirator din armata franceză ar fi plătit plutonul de execuție pentru a trage cu gloanțe oarbe, acțiune de care Mata Hari nu ar fi fost deloc străină. Cu toate acestea, încercarea celor doi fusese deconspirată, ducând la execuția victimei care nu bănuia nimic despre această întorsătură de situație.